

De la Transició fins als nostres dies: un mercat obert als canvis

Si una característica ha marcat el període comprès entre el 1977 i els nostres dies, ha estat la d'un panorama de canvis constants, com mai s'havia produït. L'entrada amb força de l'FM, un nou cicle polític que va permetre a Catalunya poder legislar sobre el sector, la creació de noves freqüències, així com l'aparició i desaparició de cadenes, entre altres factors, marquen aquest període.

Text > **JOAN ALBERT ARGERICH**, periodista
ENRIC FRIGOLA, periodista

Al començament de la dècada dels anys setanta del segle passat, l'AM (ona mitjana) gaudia encara del favor majoritari dels oients. L'FM ja hi era, però amb un ressò minoritari. Tal com esmenta Rosa Gil, a les comarques gironines existien quatre emissores. Un panorama inamovible durant anys

que va ser trencat per la irrupció de les emissores municipals, un fenomen que, per la seva importància, és analitzat en detall en un altre apartat d'aquest dossier.

Va ser en aquells anys que van fer acte de presència a les nostres comarques les anomenades *ràdios lliures*, que sorgiren com a manifestació del rebuig

del sistema de comunicació dominant, disposades a trencar amb l'estatus comunicacional establert. Funcionaven sempre amb pressupostos baixos i, en alguns casos, van ser precursors d'algunes ràdios municipals. Era fàcil adquirir un emissor per 3.000 pessetes amb una cobertura de pocs quilòmetres. I molta gent va provar l'aventura de tenir una ràdio pròpia.

El fenomen havia tingut un precedent ben singular: la presència, a Platja d'Aro, d'una emissora (Radio Mi Amigo) que emetia exclusivament per al públic belga i holandès. Era alegal, però les forces vives del turisme local li donaven suport. A Palamós, l'any 1982 va començar a emetre Ràdio Estudiantil. I a Cassà de la Selva, Ràdio Saturn, que va durar poc perquè la Guàrdia Civil la va precintar ben aviat. I a Sant Feliu de Guíxols n'hi va haver tres: Ràdio Ferrerito i Ràdio Juliola, que més endavant es van unir per crear Ràdio Sant Feliu. Durant poc temps va funcionar també Ràdio Ganxona. Ben bé es pot dir que, a l'inici d'aquest moviment, Sant Feliu de Guíxols en va ser la capital.

La proliferació d'emissores diguem-ne «clandestines» va provocar que les seves emissions arribessin a interferir en les «legals», i va posar en evidència la disbauxa tècnica que existia en aquells moments. Per aquest motiu, un grup de directius d'emissores legals gironines

>> Visita del president de la Generalitat, Jordi Pujol, als estudis d'Ona Catalana a Girona. El conseller delegat, Bartomeu Espadaler, li mostra un mapa. Any 1998. (Foto: MIQUEL MORILLO. FONTS FOTO-CINE MORILLO. AJUNTAMENT DE GIRONA: CRDI)

de caràcter privat, reunits a Pujarnol (Pla de l'Estany), van acordar fer una denúncia conjunta, respectant, això sí, les municipals, que en aquella època eren qualificades d'«alegals» perquè encara no eren regulades per cap llei.

Amb l'Estatut del 1979, Catalunya va aconseguir el reconeixement de la seva autonomia. Entre les seves postats, hi havia la referent als mitjans de comunicació. El traspass en aquesta matèria va tenir lloc el setembre del 1982. A començaments dels anys vuitanta es va tancar un període de la història de la radiodifusió gironina, per obrir-ne un altre de molt més complex des de tots els punts de vista. Les noves tecnologies i la nouvinguda democràcia ho van fer possible. A finals de la dècada va guanyar força el sector privat d'àmbit no estatal, com el

cas de Cadena 13, el primer intent de posar en marxa una ràdio privada i comercial en català després de la guerra. L'experiment va durar set anys i algunes de les emissores que en formaven part es van vendre a la COPE. Les gironines que en van formar part en un moment o altre de la seva curta història van ser Ràdio Olot, Ràdio Puigcerdà, Antena Blava de Blanes, Ràdio Costa Brava i Ràdio Grup de Girona. Anys més tard, va sortir Ona Catalana, amb l'intent de coordinar emissores ja existents a Olot, Ripoll, Girona, Puigcerdà i Palamós. Era el segon intent de crear una xarxa catalana privada, comercial i en català. Es posava en marxa el setembre de l'any 2000, però es va acabar dissolent al cap de pocs anys. Moltes de les seves freqüències van ser comprades per la Cadena SER, per agrupar-se amb el nom de SER Catalunya, existent encara avui. Es dona la circumstància que tant l'experiència de Cadena 13 com la d'Ona Catalana van tenir les seves arrels a les comarques gironines.

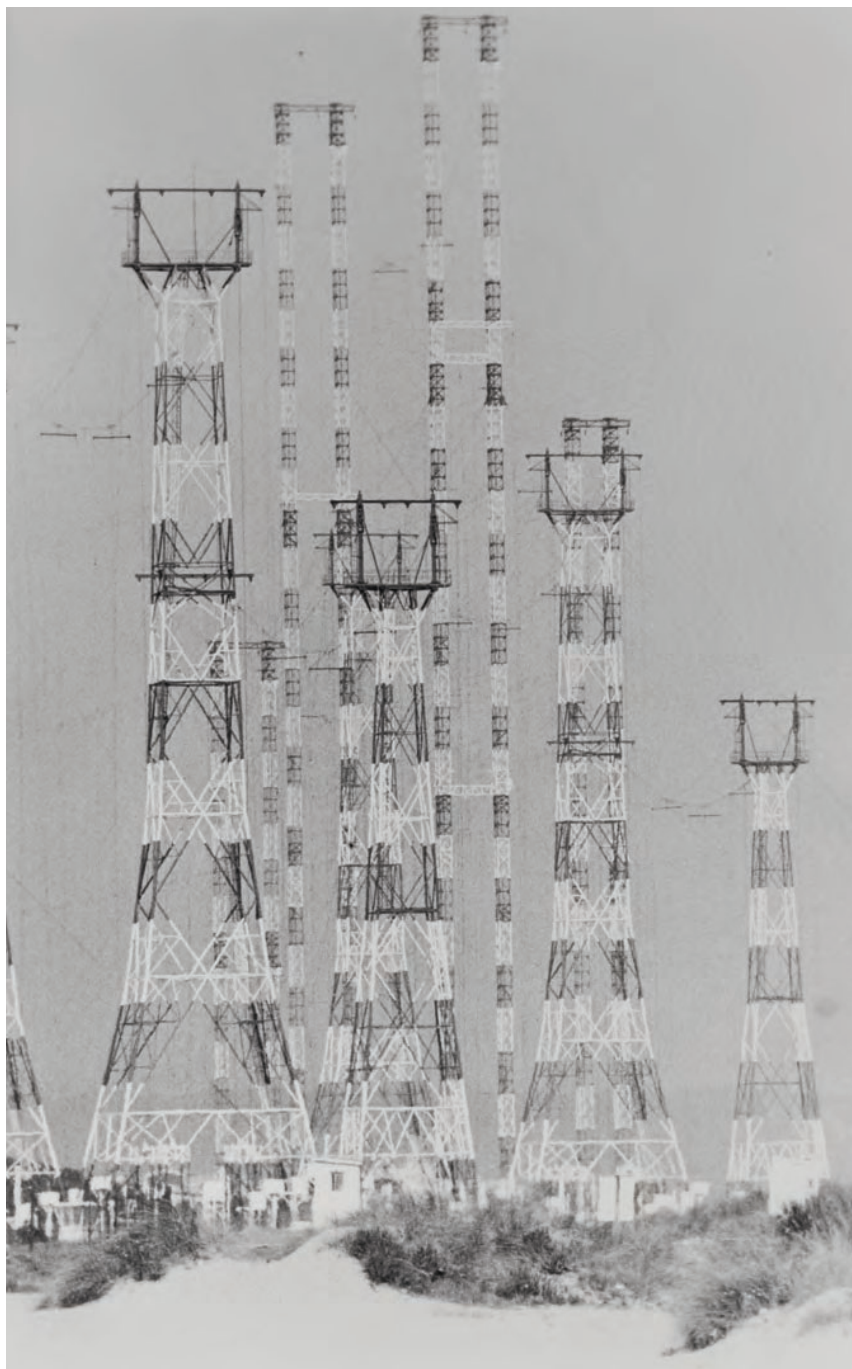
A finals dels anys vuitanta, la demarcació de Girona era, després de Barcelona, una de les zones d'Europa amb més densitat radiofònica. Una situació que, a grans trets, es va mantenir força estable fins a finals dels noranta, inici d'un altre moment històric, amb l'aparició de noves freqüències,

>> Ràdio Liberty. Pals. Any 1994.

Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS EL PUNT AVUI (MANEL LLADÓ).

>> Ràdio Grup. Tertúlia «I vostè què hi diu» al restaurant Cipresaia. Girona. Any 1993. Foto: AJUNTAMENT DE GIRONA. CRDI. FONS DIARI DE GIRONA (TAVI NONÓ).

>> *Estudis de Ràdio Olot, la primera emissora que va emetre regularment en català. Any 1991. (Foto: FONTS JOAN BRIL-LI)*

La proliferació d'emissores diguem-ne «clandestines» va provocar que les seves emissions arribessin a interferir en les «legals», i va posar en evidència la disbauxa tècnica que existia en aquells moments

canvis d'accionariat o arrendaments. En l'àmbit més estrictament local, l'any 1981 havia nascut EMUC (Emissores Municipals de Catalunya), una associació sense ànim de lucre a la qual es van associar els ajuntaments amb emissora de titularitat municipal. El 1995 es va crear el Consorci de Comunicació Local (CCL) amb l'objectiu de generar continguts, projecte que amb el pas del temps derivaria en la creació de COM Ràdio. El 1996, diverses emissores municipals, en desacord amb el projecte de COM Ràdio, van posar en marxa la Fundació de la Ràdio i Televisió Locals de Catalunya, que després col·laboraria amb la creació de la Federació Catalana de Ràdios Locals de Catalunya. L'any 1998 es va crear el Consorci Local i Comarcal de Comunicació, format per

les diputacions de Lleida, Tarragona i Girona, diversos consells comarcals i ajuntaments. Aquest consorci va crear l'empresa Intracatalònia, pensada per a l'oferiment de serveis, i més endavant l'Agència Catalana de Notícies (ACN). D'aquest ens en naixeria també, el 2003, Comunicàlia. I l'any 2012, la Federació de Ràdios Locals canvia de nom per ajustar-se a l'evolució dels mitjans locals i passa a dir-se Federació de Mitjans de Comunicació Locals de Catalunya. El mateix any, la Diputació de Barcelona crea la Xarxa Audiovisual Local (XAL), que fusiona COM Ràdio i la Xarxa de Televisions Locals.

Per damunt de tots aquests organismes, hi ha el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC), al qual la Generalitat va traspasar la competència d'adjudicar o retirar freqüències de ràdio,

així com el deure de vetllar perquè les programacions no s'allunyin de la línia per la qual van ser atorgades i de ratificar llicències, amb capacitat de sanció.

A partir de l'aprovació del nou Pla Tècnic Nacional de Radiodifusió Sonora, l'any 1999, les freqüències a les comarques gironines, entre públiques i privades, van anar creixent fins a arribar a l'actualitat. Gairebé totes són en modulació de freqüència (FM), ja que l'ona mitjana pràcticament ha desaparegut del mapa. Aquest creixement, però, ha anat paral·lel a una pèrdua d'arrelament local o comarcal. La tendència progressiva a emetre una programació feta a distància —Madrid o Barcelona— ha anat ofegant, en alguns casos totalment, la possibilitat de fer una programació lligada al territori com s'havia fet anys enrere.

Actualment, a les comarques gironines hi ha dues-centes vuit freqüències vigents. Un total de setanta-sis corresponen als quatre canals de Catalunya Ràdio i catorze, als diferents programes de RNE. Aquestes, amb les quaranta-quatre emissores municipals, formen el gruix de la ràdio pública a les nostres comarques. La resta pertany al sector privat: RAC1/RAC105 (onze), els diversos canals de la Cadena SER (onze), Flaix/Flaixbac (nou) i Tele Taxi (set) són les empreses amb més freqüències. L'espectre radiofònic es completa amb diverses emissores alegals (culturals, educatives...). I també cal comptar-ne d'il·legals (sobretot de contingut religiós), impossibles de quantificar, ja que constantment es reinventen amb altres noms i desapareixen, en alguns casos, o bé canvien de freqüència.

L'any 2005, en el marc del Mercat Audiovisual de Catalunya (MAC), es va presentar el Baròmetre de la Comunicació i la Cultura, una eina que permetia per primer cop mesurar les audiències del conjunt de la radiodifusió catalana. Va començar el treball de camp el 2007, tenia un abast territorial de Països Catalans i es basava en la realització de prop de quaranta mil entrevistes. Va ser una eina ben útil, però va durar poc —escassament sis anys—, sentenciada pels vaivens de la política en època de crisi econòmica.

Actualment, no disposem de cap mena d'informació sobre les audiències de les emissores d'abast local o comarcal, fet que resta credibilitat a les dades que facilita l'AIMC (EGM)

tres vegades l'any. Si tenim en compte aquesta mancança, durant els tres primers mesos del 2024 escoltaven la ràdio generalista a la demarcació de Girona dues-centes cinquanta-set mil persones. Les tres emissores més sintonitzades eren RAC 1 (cent trenta-tres mil oients), Catalunya Ràdio (noranta-nou mil) i Cadena SER (vint-i-cinc mil). Pel que fa a les ràdios musicals, l'audiència total era una mica més alta: dos-cents seixanta-nou mil oients, amb Flaix en primera posició (seixanta-un mil oients), Flaixbac (seixanta mil) i Los 40 (cinquanta-un mil). La ràdio temàtica Catalunya Informació tenia a les nostres comarques dinou mil oients. Per a la ràdio en català, és una fita històrica molt important, per bé que ho seria més encara si hi hagués la possibilitat —inexistent ara mateix— de sumar-hi les audiències de les freqüències locals i comarcals, així com les que es generen a través d'Internet, telèfon mòbil i TDT, de les quals tampoc hi ha dades d'abast públic. No volem deixar passar per alt l'existència al nostre territori de la que va ser, mentre va existir, l'emissora més potent del

món: Radio Liberty. Instal·lada pels Estats Units l'any 1957 a la platja de Pals, va deixar

d'emetre el març del 2001. Enderroca- des les antenes el març del 2006, encara romanen algunes instal·lacions tècniques totalment deteriorades, i un debat sobre si cal o no conservar-les com un espai de memòria històrica, com pretén ser el que l'Arxiu Municipal de Girona va inaugurar l'any 2018, dedicat a la ràdio. Hi ha vuit plafons informatius dedicats a una sola emissora, Ràdio Girona, i un altre fa referències inconcretes a les altres ràdios que han existit, o existeixen, a la ciutat. Anys després de la inauguració, les mancances són evidents. Hem de recordar que a Girona, a banda de la degana, han existit altres emissores, com La Voz de Gerona, Ràdio Grup, Ona Catalana, Onda Rambla, Onda Cero, FeM Girona, la COPE i actualment Girona FM, així com delegacions de RNE i Catalunya Ràdio. Una situació que l'arxiu municipal hauria de tenir en compte si vol ser fidel a la realitat històrica de la ràdio a Girona ciutat.

La història de la ràdio ha estat marcada des de sempre per l'evolució tècnica. Que un mitjà públic tan emblemàtic com la BBC anunciï la transformació de l'ens per passar a oferir tots els continguts només a través d'Internet és un motiu prou clar per als pres-

tadors de serveis de comunicació audiovisual tradicional per moure's en la mateixa direcció. Caldrà també adaptar la programació, tant a les grans cadenes com a les d'abast més reduït. Sense passar per alt el pòdcast, que va agafant força dia a dia. Ara mateix, tot fa pensar que no és cap moda passatgera, cosa que sens dubte afectarà el contingut de les emissores generalistes, com passa ja fa uns anys amb les ofertes de ràdio musical, des que van aparèixer les eines que permeten escoltar música des d'altres plataformes.

La tendència progressiva a emetre una programació feta a distància —Madrid o Barcelona— ha anat ofegant, en alguns casos totalment, la possibilitat de fer una programació lligada al territori com s'havia fet anys enrere

>> Festa de final de temporada de l'antiga RCE a Girona, a mitjans dels anys vuitanta.